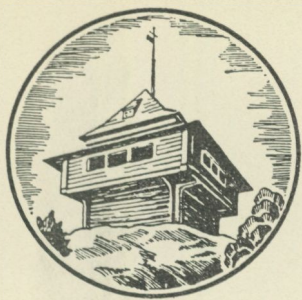

**NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK 1944**

FATABUREN

NORDISKA MUSEETS

OCH SKANSENS ÅRSBOK

1944

Redaktion:

SIGURD WALLIN · GÖSTA BERG · SIGFRID SVENSSON

Omslaget: "Josua slår de fem Amoreers konungar. Josua Bok 10 Cap." Detalj ur bonad målad av Anders Pålsson, Trönninge socken, Halland. Nordiska museet 58,191 b.

Tryckt hos Tryckeri Aktiebolaget Thule, Stockholm 1944

Djuptrycksplanscher och omslag från Nordisk Rotogravyr

SKOGAHOLMSTRÄDGÅRDEN PÅ SKANSEN

av Sigurd Wallin

Sedan Skogaholms huvudbyggnad för ett drygt årtionde sedan flyttades från södra Närke till Skansen, ha omgivningarna kring densamma efter hand omformats så, att bit för bit av en naturlig herrgårdsmiljö blivit anlagd. Gårdsplanen har fått sin inramning av ett par flyglar och ett par sirliga paviljonger med sammanbindande staket och grindar. Körvägen har dragits fram i rak linje i anläggningens tvärxel mellan huvudbyggnaden och flyglarna och planterats med en lindallé, avsedd att hållas tuktad med fyrkantiga kronor, bild 3. Vid huvudbyggnadens östra gavel har anlagts en ruta av en köksträdgård med kvarteren omramade av fruktträd och bärbuskar samt lindhäck utmed gränsen. Söder härom är en annan ruta inhägnad med en lindhäck och avsedd att bli en plommon- och körsbärslund.

Dessa anläggningar äro nu efter några år så pass uppvuxna att de ge ett begynnande intryck av vegetationsinramning till bebyggelsen. De äro att betrakta enbart som en mycket liten del av en riktig herrgårdsträdgård, det parti som gränsar närmast intill husen. Som sådant ha de med sina klippta häckar och alléer visat sig kunna ge åt Skansens herrgård något av den karaktär av en stor anläggning, som oskiljaktigt hör till herrgårdskaraktären. Och detta redan vunna resultat har manat till fortsatt arbete i samma riktning. Den omständigheten, att det obevekligen kräves växttid för en trädgårdsanläggning, innan den ger något av det avsedda intrycket, har gjort det särskilt angeläget att icke uppskjuta detta arbete.

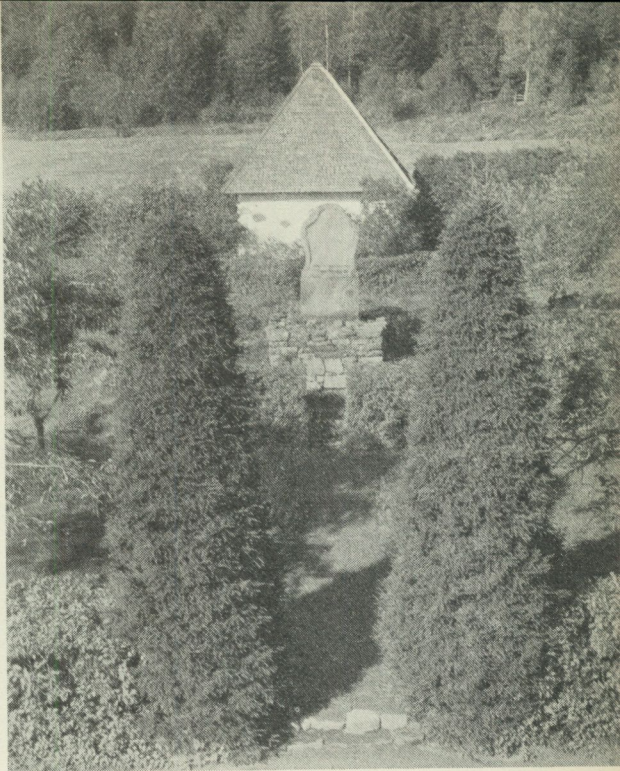
Under år 1943 har man därför gripit sig an med att omdana det smala markstycke, som ligger bakom huvudbyggnaden och begränsas av marknadsbodarnas baksida. Nedanför den häckkrönte terrassen utmed huset har terrängen här haft karaktären av ett litet stycke engelsk park med gräs, ett par slingrande gångar, en liten damm och trädgrupper. Denna karaktär har hjälpts fram genom jordpåfyllning och grässådd över den karga berggrunden, som här låg nära uppe i dagen.

I Skogaholms huvudbyggnad är mittaxeln klart betonad. Salen, som ligger mitt för förstugan, skjuter ut framför husets bakre fasad, så att den med fönster på tre sidor öppnar sig mot trädgården. I mittaxeln leder en dörr direkt ut i denna. Blicken har här mött det nyss beskrivna lilla parkstycket och i fonden stannat mot baksidan av längan av marknadsbodar.

Ställer man nu frågan, hur ett dylikt område skulle ha ordnats på Skogaholms tillkomsttid, ligger det närmast till hands att undersöka förhållandena på Skogaholm självt. På senare tid fann man där på slutningen ned mot sjön de förvuxna resterna av en fri engelsk park med en minnessten från 1700-talets slut rest i mittaxeln. Av äldre anläggningar fanns intet kvar, och de gamla kartorna synas antyda, att tuktade anläggningar endast existerat allra närmast huset och främst vid dess gavlar. Skogaholm självt kan sålunda knappast ge den vägledning i den karolinska trädgårdssmaken som här skulle behövas, särskilt med tanke på terrängformen på Skansen.

Men Nordiska museets studieresor ha under årens lopp gått till herrgårdsbygderna i landets olika delar och givit som resultat en viss översiktskunskap även om den karolinska träherrgårdens bebyggelse, gårdsanordning och trädgårdsanläggningsstil. Av de lättföränderliga trädgårdarna återstår visserligen mindre än av husen, men det finnes dock instruktiva kvarlevor och bl. a. en hel anläggning, som till karaktären väl stämmer med den karolinska tidens smak och även är anlagd i anslutning till byggnader av samma natur. Det är Bondeättens gamla stamgård Bordsjö i Småland. Trädgårdsanläggningen vid denna träherrgård har visat sig vara i många avseenden väl lämpad att

Bild 1. Trädgården vid Bordsjö i Småland. Anläggningens mittaxel med minnessten och arkivhus. Foto Nordiska museet.

tjäna som förebild för ett ordnande av Skogaholms trädgårds-sida. Anläggningens djup är ringa — såsom förhållandena också på Skansen tvinga till — varemot den kunnat breda ut sig något mer i sidled. Den är strängt symmetriskt och geometriskt byggd och fördelad i fyrsidiga rum, terrasserade på olika nivåer och begränsade av klippta häckar, bild 1—2. Fonden utgöres av en hög häck med framförställda trappstegsformigt lägre häckar. Mittaxeln avslutas med ett vitrappat arkivhus av sten och i mittrutans centrum är på en häckomgiven liten terrass uppställd en minnessten, daterad 1740. Från en bred grusgång utmed huvudbyggnadens trädgårdsfasad går man på ett par trappsteg upp i trädgårdens mittruta och från denna åt sidorna på andra trappor upp i sidorutorna. Alla terrassmurar äro täckta av häckar, som bilda barriärer vid terrasskanterna.

Gårdsanläggningen vid Bordsjö är nära besläktad med Sko-

Bild 2. Trädgården vid Bordsjö. På arkivhusets sidor de numera något oklippta fondhäckarna. Foto Nordiska museet.

gaholms, och Bordsjö trädgårdsanläggning sluter sig med stor konsekvens till bebyggelsens art. Till sin sociala nivå utgör anläggningen ett anpassande av de stora Tessinslottens arkitektur- och trädgårdssystem efter enklare, mindre och mer rent lantliga förhållanden. Som Bordsjöträdgården dessutom kan räknas bland de mest oförändrade exemplen på denna trädgårdstyp hos oss, har det blivit just den som fått ge uppslaget till den motsvarande delen av Skogaholmsanläggningen på Skansen. Om ett kopierande i detalj har det ej varit fråga. Planeringen måste ske i nära anpassning efter förhållandena på platsen, och vad som hittills utförts är forlandet av grundstommen till den blivande trädgården. När denna stomme om några år blivit växande verklighet, kommer tiden att vara inne för detaljarbetet, som kan komma att omfatta en blomsterparterr med buxbomsrit-

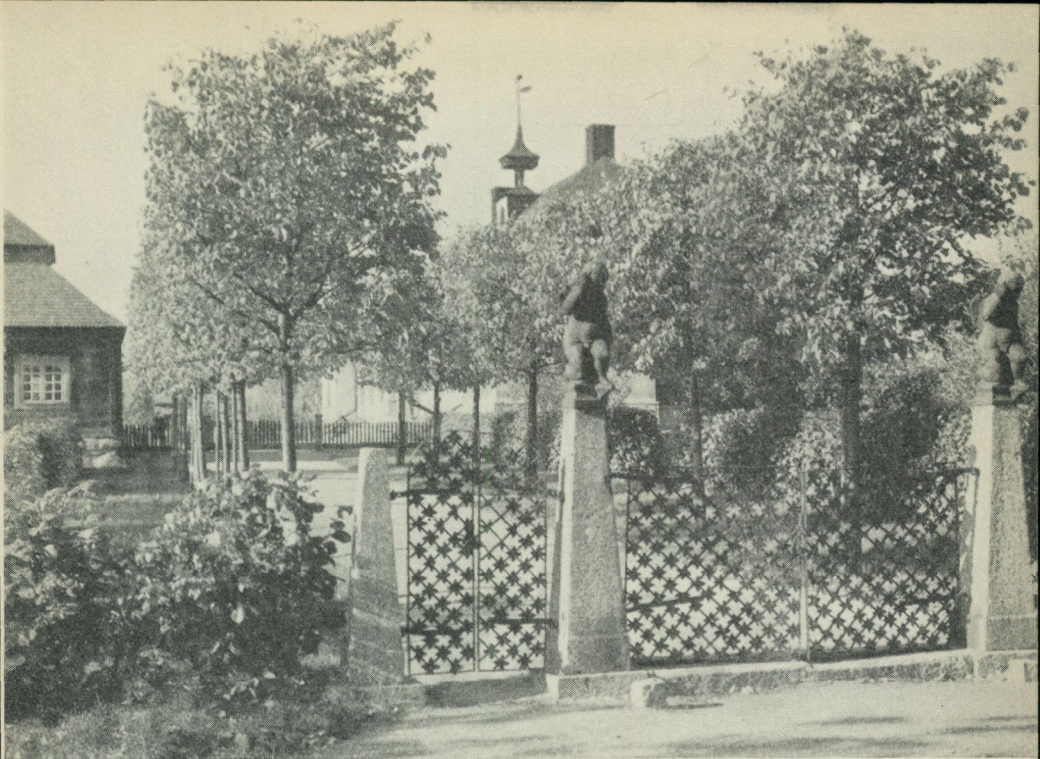

Bild 3. Skogaholm på Skansen. Grindarna vid infartsvägen med klippta allélindar. Foto Nordiska museet.

ningar, uppställande av träd i krukor, skulpturer etc., för vilket allt den gröna häckinramningen kräves som fond och skydd.

Den nu anlagda stommens system framgår av perspektivskissen, bild 4, som är sedd från terrassen vid huvudbyggnaden. Trädgårdens mittruta ligger lägst, medan sidorutorna stiga trappstegsvis uppåt till de yttersta partierna med deras lummiga träddungar. Den stora häcken i fonden, liksom de övriga bestående av småbladig lind, stiger till mellan tre och fyra meters höjd och döljer helt marknadsgatans bebyggelse från Skogaholmssidan. Över häckens krön kommer man att se trädkronorna från Skansens inre delar såsom en stor engelsk park omgiva den tuktade franska anläggningen. Omedelbart framför den höga häcken stå de lägre häckar, som kanta rutorna och följa terrassmurarna. På detta sätt åstadkommes samma trappstegs-

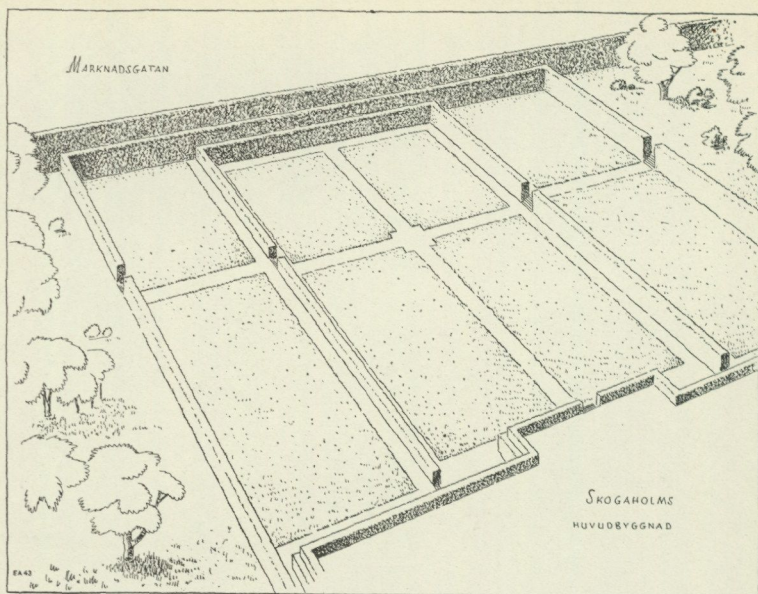

Bild 4. Trädgårdssidan på Skogaholm. Schematisk bild av nyanläggningen, sedd från huvudbyggnaden. Teckning av Erik Andréén.

formiga dubbelhäck i fonden som i Bordsjöanläggningen. Under häckplanteringsens uppväxttid komma trädgårdsrutorna att ligga gräsbesädda.

Arbetet med detta parti av Skogaholmsträdgården har kunnat igångsättas tack vare en testamentarisk penningegåva av fru Julia Lettström. Direktör Holger Jensen, Ramlösa plantskola, har visat anläggningen ett värdefullt intresse och till densamma skänkt levande häckmaterial av största betydelse för dess snara fullbordande.